Megállapodás és összehangolt magatartás a versenyjogban[1]

Absztrakt

A tanulmány az EUMSz. 101. cikk (1) bekezdése és a Tpvt. 11. § (1) bekezdése szerinti versenykorlátozó megállapodás és összehangolt magatartás fogalmát, valamint e tényállási formák elhatárolását vizsgálja az uniós és a magyar joggyakorlat tükrében. Az uniós ítélkezési gyakorlat alapján bemutatja, hogy a megállapodás és az összehangolt magatartás ugyanannak az összejátszásnak eltérő intenzitású változatai, amelyek határait az akarategyezség követelménye, illetve az önálló piaci magatartás elve jelöli ki. Kitér a bizonyítás kettős szerkezetére, az egyeztetést követő piaci magatartásra vonatkozó megdönthető vélelemre, a nyilvános elhatárolódás követelményére, valamint az egységes, komplex, folytatólagos jogsértés doktrínájára. A tanulmány következtetése szerint a magyar versenyjog az uniós dogmatika recipiense, de nem egyszerű másolata: a Tpvt. szövegezése önálló jogalkotói megoldás, értelmezése azonban következetesen az uniós esetjogot követi.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés
2. A versenykorlátozó megállapodás fogalma
2. 1. Megállapodás az uniós joggyakorlatban
2. 2. Megállapodás a magyar joggyakorlatban
3. Összehangolt magatartás
3. 1. Összehangolt magatartás az uniós joggyakorlatban
3. 2. Összehangolt magatartás a magyar joggyakorlatban
4. Egységes, komplex, folytatólagos jogsértés
5. Következtetések

1. Bevezetés

[1] A versenykorlátozások jogának – amelynek szerves részét képezi a versenykorlátozó megállapodás és összehangolt magatartás tilalma – kvintesszenciája abban ragadható meg, hogy az érdemeken alapuló verseny megengedett, míg a versenykorlátozás tilos. Ezen szabályozási logika a mai versenyjog szellemi előfutárának tekinthető Adam Smith skót erkölcsfilozófus, a közgazdaságtan megalapítójának gondolataival szemléltethető a leginkább: „A kereskedők érdeke egy adott kereskedelmi vagy iparágban mindig eltér valamennyire a közönség érdekétől, sőt ellentétes is vele. A piac bővítése és a verseny szűkítése mindig a kereskedők érdeke.”[1] Smith rendszerében az önérdek azért szolgálja a közjót, mert a verseny fegyelmezi: aki drágább vagy rosszabb, kiesik. Ha a vállalkozók kiiktatják a versenyt, az önérdek már nem a közjó felé tereli őket, hanem ellene fordul. A versenyjog, így a versenykorlátozások joga is tehát nem a piacgazdaság ellen dolgozik, azt a feltételt védi, amelytől a piacgazdaság egyáltalán működik.

[1] JUHÁSZ Dorina, főtanácsadó, Alkotmánybíróság

[2] A versenykorlátozó megállapodás és összehangolt magatartás jogszabályi tilalmát az uniós versenyjogban az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés (a továbbiakban: EUMSz.) 101. cikk (1) bekezdése, a magyar versenyjogi szabályozásban pedig a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény (a továbbiakban: Tpvt.) 11. § (1) bekezdése tartalmazzák. Az uniós jogban a szerződéses változások miatt a tilalom változatlan szöveggel, azonban eltérő szerződésekben, más számozással az Európai Unió létrejötte óta jelen van: az eredeti Római Szerződésben a rendelkezés a 85. cikk volt, az Amszterdami Szerződés után Európai Közösségről szóló Szerződés 81. cikkében kapott helyet a tilalom, a Lisszaboni Szerződés óta szerepel EUMSz. 101. cikkében.[2]

[3] Mielőtt rátérnék a versenykorlátozó megállapodás és összehangolt magatartás uniós és magyar joggyakorlatának ismertetésére, szükségesnek tartom a releváns fogalmak, elnevezések tisztázását.

[4] A versenyjog – közgazdasági alapokból kiindulva – élesen elválasztja egymástól a kőkemény, ún. hardcore kartelleket az egyéb versenykorlátozó megállapodásoktól. A kartell a horizontális versenykorlátozó megállapodások szűkebb, legsúlyosabb csoportja: minden kartell versenykorlátozó megállapodás, de nem minden versenykorlátozó megállapodás kartell.

[5] A magyar joggyakorlatban a GVH és a Kúria a horizontális, cél szerinti megállapodásokat „kőkemény kartellnek” nevezi.[3] Ezen elnevezésből és a német hagyományokból kiindulva Nagy Csongor szerint a „kőkemény” jelzőnek csak szűkítő értelme lehet, ezért maga a „kartell” szó szükségképpen tágabb nála. Nagy Csongor a „kartelljog” szót elsősorban nem a versenykorlátozások egész jogára használja, hanem a versenykorlátozó megállapodások jogára. Ez a Tpvt. 11-20. §-át és az EUMSz. 101. cikkét fedi le.[4] A kartelljog elnevezés összefoglaló használata a versenykorlátozások jogára ugyanakkor Tóth Tihamér szerint félrevezető, mert ha a jog maga kartellnek a legsúlyosabb, titkos megállapodásokat nevezi, akkor az egész terület kartelljognak hívása túlzás, mert bűnös színben tünteti fel a jogszerű együttműködéseket is.[5] Tekintettel arra, hogy a Tpvt. 2024. május 10-e óta a 12. §-ban kifejezetten a kartell szűkre szabott definícióját tartalmazza, a kartelljog elnevezést magyar jogi kontextusban inkább csak a szó szoros értelmében vett kartellek joggyakorlatára indokolt szűkíteni. Megjegyzendő, hogy a kartell fogalma a versenyjogi jogsértésekre alapított kártérítési keresetekről szóló 2014/104/EU irányelv (ún. kártérítési irányelv, Antitrust Damages Actions Directive) átültetése miatt került be a Tpvt.-be.

2. A versenykorlátozó megállapodás fogalma

[6] A versenykorlátozó megállapodás tilalmát az uniós jogban az EUMSz. 101. cikk (1) bekezdése a következőképpen szabályozza:

„A belső piaccal összeegyeztethetetlen és tilos minden olyan vállalkozások közötti megállapodás, vállalkozások társulásai által hozott döntés és összehangolt magatartás, amely hatással lehet a tagállamok közötti kereskedelemre, és amelynek célja vagy hatása a belső piacon belüli verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása, így különösen: a) a beszerzési vagy eladási árak, illetve bármely egyéb üzleti feltétel közvetlen vagy közvetett meghatározása; b) a termelés, az értékesítés, a műszaki fejlesztés vagy a befektetés

korlátozása vagy ellenőrzése; c) a piacok vagy a beszerzési források felosztása; d) egyenértékű ügyletek esetén az üzletfelek közötti hátrányos megkülönböztetés alkalmazása, amely az utóbbiakat versenyhátrányba hozza; e) a szerződések megkötésének függővé tétele olyan kötelezettségeknek a másik fél részéről történő vállalásától, amelyek sem természetüknél fogva, sem a szokásos kereskedelmi gyakorlat szerint nem tartoznak a szerződés tárgyához."

[7] Az EUMSz. 101. cikk (2) bekezdése alapján a 101. cikk alapján tiltott megállapodás vagy döntés semmisnek minősül, amely rendelkezés dogmatikai jelentőségét az adja, hogy a semmisségi szankció kizárólag a megállapodásra és a társulási döntésre vonatkozik, az összehangolt magatartásra nem – ez az egyik legfontosabb gyakorlati következménye a két tényállási forma elhatárolásának, mivel az összehangolt magatartás definíció szerint nem jut el a „megállapodás rendes megkötéséig".

[8] A Tpvt. 11. § (1) bekezdése a versenykorlátozó megállapodás tilalmát az EUMSz. 101. cikk (1) bekezdéséhez hasonlóan szabályozza:
„Tilos a vállalkozások közötti megállapodás és összehangolt magatartás, valamint a vállalkozások társadalmi szervezetének, a köztestületnek, az egyesülésnek és más hasonló szervezetnek a döntése (a továbbiakban együtt: megállapodás), amely a gazdasági verseny megakadályozását, korlátozását vagy torzítását célozza, vagy ilyen hatást fejthet, illetve fejt ki."

[9] A Tpvt. fontos szerkezeti sajátossága, hogy a magyar jog a három magatartási formát egyetlen gyűjtőfogalom („megállapodás") alá vonja, és a tilalmat három szintre bontja: célzat – lehetséges hatás („ilyen hatást fejthet") – tényleges hatás („illetve fejt ki"). Ez a hármas szerkezet szélesebb, mint az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésének „célja vagy hatása" formulája; a magyar joggyakorlat ezt kifejezetten hangsúlyozza.

[10] Mindazonáltal az EUMSz. 101. cikke és a Tpvt. 11. §-a lényegében azonos anyagi jogi gerincét képezi a versenykorlátozó megállapodások jogának, a megállapodás, kartell és összehangolt magatartás, valamint a vállalkozások társulásának döntése esetén összefoglaló elnevezésként használva a megállapodás fogalmát.

[11] A Bizottság 2023. évi Horizontális iránymutatásának[6] 14. pontja értelmében „a megállapodás két vagy több olyan vállalkozásra vonatkozik, amelyek akarategyezségüket fejezik ki az együttműködésre".

[12] Ugyanakkor a versenyjogi megállapodás nem szerződési jogi kategória, a jogsértés megállapíthatósága szempontjából a megállapodás formája irreleváns, annak nem feltétele írásbeliség.[7] A GVH Versenytanácsa elvi állásfoglalásában egy fontos további distinkcióra hívja fel a figyelmet: „Versenyjogi szempontból akkor is létrejön egy megállapodás, ha az a polgári jog vagy társasági jog előírásai alapján érvénytelennek bizonyulna."[8]

[13] Ahhoz hogy a versenyjogi jogsértés megállapítható legyen az sem szükséges, hogy a vállalkozásokat a megállapodás végrehajtásának szándéka vezesse[9], továbbá az is közömbös, hogy a szerződés a kérdéses kikötés megsértése esetére tartalmaz-e szankciót, illetve azt ténylegesen betartották-e.[10]

[14] A joggyakorlat szerint a versenykorlátozó megállapodás tilalmába ütköző törvényi tényállásokat „kizárólag azon versenyellenes magatartásokra kell alkalmazni, amelyeket a vállalkozások saját kezdeményezésükre valósítanak meg. […] Azt a lehetőséget, hogy bizonyos magatartást azért zárjanak ki e rendelkezés hatálya alól, mert az valamely állami rendelkezésre vezethető vissza, a közösségi bíróság megszorítóan alkalmazta.”[11]

[15] A joggyakorlat szerint a jogsértés megállapíthatósága szempontjából közömbös a résztvevők tudatossága, mivel ilyen tényállási elemet sem az EUMSz., sem a Tpvt. nem tartalmaz. „Ennél fogva nincs jelentősége annak, hogy […] milyen célból vettek részt a tagozati ülésen, és nem értékelhető az sem, hogy volt-e szándékuk a verseny korlátozása vagy sem. A passzív magatartás a jogsértés megállapítása alól nem mentesít, pusztán a jelenlét, az elhangzott információk befogadása már kifejezi a többiekkel való együttműködést, azaz a jogsértésben való részvételt. Amely vállalkozás a közösség sorsában nem akar osztozni, annak erről hangot kell adnia, nyíltan a többiek tudomására kell hozni, hogy a közösségtől elzárkózik, velük nem akar azonosulni. Ilyen nyílt, elzárkózó magatartásra azonban egyik felperes sem hivatkozott, ilyet nem bizonyított.”[12]

[16] A joggyakorlat következetes abban is, hogy a versenyjogi jogsértésért való felelősséget objektívnek tekinti, ezért a vállalkozás az ellenőrzési vagy szervezeti működési hiányosságokért való felelősségét másra nem háríthatja.[13]

[17] Ugyanígy nem eredményezi a jogsértés megállapíthatóságának hiányát valamely jogsértő megbeszélésen jelenlévő vállalkozást képviselő személy képviseleti jogosultságának hiánya sem.[14]

[18] A versenyjogi megítélés szempontjából irreleváns továbbá az is, hogy „egy másik hatóság az előtte folyó eljárásban hogyan értékelte ugyanazon vállalkozás egyéb jogszabályon alapuló jogsértését. Nem jogsértő, ha egy piaci magatartás több jogszabályba ütközése miatt párhuzamosan több hatóság jár el saját hatáskörében, de mindegyik a rá vonatkozó rendelkezések alapján szankcionálja ugyanazt a vállalkozást.”[15]

2. 1. Megállapodás az uniós joggyakorlatban

[19] Az alábbiakban sorra veszem, hogy az uniós joggyakorlat miként pontosította a versenykorlátozó megállapodás megállapíthatóságának kritériumrendszerét.

[20] Az uniós joggyakorlat egyértelművé teszi, hogy a versenykorlátozó megállapodás kifejezésének szándéka a jogsértés megállapítása szempontjából formai kötöttségtől mentes. E tekintetben „A megállapodás fogalma legalább két fél akaratának találkozására összpontosul, az akarat kinyilvánításának formája nem fontos mindaddig, amíg az a felek szándékának hiteles kifejeződése.”[16]

[21] A versenykorlátozási szándék formai kötöttségének hiánya nem jelenti ugyanakkor azt, hogy a felek akarategységét,[17] szándékegységét[18] ne kellene bizonyítania a versenyhatóságnak, azaz ahhoz, hogy a megállapodás „hallgatólagos elfogadással megkötöttnek minősüljön, szükséges az, hogy egyik fél akaratnyilatkozatával felhívja a másik felet egy versenykorlátozó cél együttes – akár kifejezett, akár beleértett – elérésére. Ezt abban

az esetben különösen alkalmazni kell, ha a megállapodás első ránézésre nem áll a másik szerződő fél érdekében."[19]

[22] Az uniós joggyakorlat szerint tehát a versenykorlátozó „megállapodás fogalma arra összpontosít, hogy legalább két fél összeegyezteti-e a szándékait. Következésképpen amennyiben egy döntés a vállalkozás egyoldalú magatartásának tekinthető, e döntésre nem vonatkozik e cikk szerinti tilalom."[20]

[23] Az uniós tilalom kiindulópontja mindazonáltal az, hogy „minden gazdasági szereplőnek önállóan kell meghatároznia a közös piacon folytatni kívánt kereskedelmi politikáját. Ez az önállósági követelmény nem zárja ki azt, hogy a gazdasági szereplők racionálisan alkalmazkodjanak versenytársaik megfigyelt vagy várható magatartásához, azt szigorúan tiltja, hogy ezek a szereplők közvetlenül vagy közvetve felvegyék egymással a kapcsolatot, azzal a céllal vagy hatással, hogy egy tényleges vagy lehetséges versenytárs piaci magatartását befolyásolják, vagy hogy egy ilyen versenytársnak felfedjék az általuk elhatározott vagy tanúsítani kívánt piaci magatartást."[21]

[24] Az akarategység, szándékegység, mint a versenykorlátozó megállapodás kötelező fogalmi elemének nélkülözhetetlenségére jó példa a Bayer ügy.[22]

[25] A Bayer ügy tényállása szerint a Bayer Adalat nevű szív- és érrendszeri gyógyszerének párhuzamos importja Spanyolországból és Franciaországból az Egyesült Királyságba jelentős árelőnyt hordozott. A Bayer nemzeti leányvállalatai csökkentették a spanyol és francia nagykereskedők felé a szállított mennyiségeket, hogy a párhuzamos exportot gátolják. A Bizottság ezt a nagykereskedőkkel kötött exporttilalmi megállapodásnak minősítette. Az Elsőfokú Bíróság megsemmisítette a bizottsági határozatot, mert a kétoldalúság (akarategyezség) hiányában egyoldalú magatartás nem esik az EKSz. 85. cikk (1) bekezdésének (jelenleg EUMSz. 101. cikk (1) bekezdése) hatálya alá. Az ítélet jelentősége, hogy a Bayer ügy vonja meg az egyoldalú magatartás és a versenyjogi megállapodás közötti határvonalat. Ez a vertikális megállapodások megítélése szempontjából alapvető. A Bíróság a későbbiekben megállapította, hogy a megállapodás megállapításához a felek akarategyezségének kifejezett vagy hallgatólagos megnyilvánulása szükséges; a gyártó egyoldalú politikájához való puszta viszonteladói „alkalmazkodás" (a szállítási korlátozás elfogadása, hogy az üzleti kapcsolat fennmaradjon) nem minősül hallgatólagos beleegyezésnek; a Bizottságnak azt kell bizonyítania, hogy a viszonteladók a gyártó versenykorlátozó céljához csatlakoztak.[23]

2. 2. Megállapodás a magyar joggyakorlatban

[26] Tekintettel arra, hogy a GVH-nak az általa indított versenyfelügyeleti eljárások során – a tagállamok közötti kereskedelem érintettsége esetén – a Tanács 1/2003/EK rendelete[24] értelmében kötelezően alkalmaznia kell az EUMSz. 101. cikkét, az uniós versenyjog nyilvánvalóan formálta a nemzeti versenyhatóság joggyakorlatát.

[27] A gyakorlat szerint egyrészt a Tpvt. 11. § (2) bekezdésében szereplő „különösen" szó arra utal, hogy az a)-h) pontok exemplifikatív felsorolását adják a tilalomba ütköző magatartásoknak. Másrészt a versenykorlátozás megvalósítható „a felsorolásban nem szereplő magatartások valamelyikével, és megvalósulhat a felsorolásban szereplő több

magatartás együttes kifejtésével is."[25]

[28] A GVH Versenytanácsának 11.1. számú elvi állásfoglalása szerint „[e]gy magatartás megítélése nem függ attól, hogy az megállapodás vagy összehangolt magatartás, vagy mindkettő eredményeként alakult-e ki."[26]

[29] A magyar joggyakorlat is teljesítettnek látja a versenykorlátozó megállapodás kritériumait abban az esetben, ha egy vállalkozás „a versenytársai megbeszélésén részt vett, a piaci status quoval kapcsolatos álláspontját kifejtette, az általa követendő magatartást versenytársai elé tárta. Ily módon a résztvevők számára a piac „átláthatóvá" vált, a versenyhez szükséges feltételek sérültek."[27]

[30] A GVH bíróságok által is megerősített gyakorlata szerint a magyar jog szerint is követelmény, hogy a vállalkozások piaci döntéseiket önállóan hozzák meg, mellőzve a versenytársaikkal akarategységben tanúsított piaci magatartást. Következésképpen ennek alapján „[k]izárt a vállalkozás által követendő piaci magatartás versenytársak tudomására hozása is."[28]

[31] A magyar gyakorlatban mindazonáltal már igen ritka, hogy írásbeli megállapodás képezze egy versenykorlátozás közvetlen bizonyítékát, ebből kifolyólag „[a]z a körülmény, hogy a közös akaratelhatározás, ajánlás, vagy netán más elnevezéssel jelenik meg, nem tekinthető lényegi elemnek. Amennyiben ugyanis a szándékegység bármilyen névvel illetett kinyilvánítása révén képes hatni a gazdasági versenyre, úgy a konkrét formai megnevezés már jelentőség nélküli."[29]

[32] Az egyik legismertebb magyar versenyügyként nyilvántartott ún. autópályakartell ügyben a GVH megállapította, hogy az eljárás alá vont útépítő vállalkozások megsértették a Tpvt. 11. § (1) bekezdését és (2) bekezdés a), d) és e) pontját, mert felosztották egymás között a Nemzeti Autópálya Rt. 2002-es közbeszerzési eljárásaiban meghirdetett autópálya-építési munkákat.[30] Az ügy tényállása szerint a vállalkozások előzetesen kijelölték a nyerteseket és a helyezetteket, egyeztették a beadási árakat és a versenytársak alvállalkozói bevonását, a verseny bizonytalanságának kiiktatása céljából. A döntő bizonyíték az egyik eljárás alá vont ügyvezetőjének kézírásos feljegyzése volt. A Versenytanács a jogsértést kőkemény ár- és piacfelosztó kartellként, közpénzek érintettségére tekintettel súlyosító körülmény mellett értékelte. A Legfelsőbb Bíróság ítéletével a határozatot helybenhagyó jogerős ítéletet hatályában fenntartotta, és kimondta, hogy a más versenyfelügyeleti eljárásban jogszerűen beszerzett iratok bizonyítékként felhasználhatók.[31]

3. Összehangolt magatartás

[33] A Bizottság 2023. évi Horizontális iránymutatásának 14. pontja kifejezetten tartalmazza az összehangolt magatartás meghatározását.[32] Eszerint: "Az összehangolt magatartás a vállalkozások közötti egyeztetés olyan formája, amelynek során nem kötnek kifejezetten megállapodást, ám a kockázatokkal teli versenyt tudatosan helyettesítik a gyakorlati együttműködéssel. Az összehangolt magatartás fogalma az érintett vállalkozások közötti egyeztetésen kívül magában foglalja az ezen egyeztetésnek megfelelő piaci magatartást is, és az e két tényező közötti okozati összefüggést."

[34] A Horizontális iránymutatásban szereplő definíció az Európai Bíróság esetjogában kimunkált gyakorlaton alapul. Az esetjog három konjunktív feltételhez köti az összehangolt magatartás megállapíthatóságát, amikor akként fogalmaz, hogy „[a]z összehangolt magatartás a vállalkozások közötti egyeztetésen túl feltételezi az ezen összejátszást követő piaci magatartást, valamint a kettő közötti okozati összefüggést.”[33]

[35] Az Anic-ítélet szerint a megállapodás és az összehangolt magatartás szubjektív szempontból „ugyanolyan természetű összejátszási formákat” ragad meg, amelyek „csak intenzitásukban és megjelenési formájukban különböznek egymástól”.

[36] Az összehangolt magatartás megállapodástól történő különbözősége többek között abban ragadható meg, hogy a megállapodás lényege a felek akarategyezsége, míg az összehangolt magatartás ennél lazább: a vállalkozások tudatosan egyeztetnek, de formális megállapodás, akarategyezség nélkül.

[37] A joggyakorlat szerint “az összehangolt magatartás megállapítása érdekében tehát nem szükséges azt bizonyítani, hogy a kérdéses versenytárs egy vagy több versenytárs tekintetében kifejezetten elkötelezte magát valamely magatartás tanúsítása mellett, vagy hogy a versenytársak együttesen meghatározták a jövőbeli piaci magatartásukat. Elegendő, hogy a versenytárs a szándéknyilatkozatán keresztül eloszlatta, de legalábbis lényegesen csökkentette a részéről a jövőben elvárható magatartást illető bizonytalanságot. Másrészt noha a kartell résztvevői részéről a kartell megszüntetésére irányuló kölcsönös szándéknyilatkozat a megszűnésnek nem feltétele, mindazonáltal amennyiben valamely vállalkozás részt vesz – akár anélkül, hogy azt aktívan tenné – a vállalkozások közötti, versenyellenes céllal megtartott találkozókon, és nem határolódik el nyilvánosan azok tartalmától, ezáltal a többi résztvevő számára azt sugallva, hogy a találkozók eredményét elfogadja és ahhoz tartja magát, akkor bizonyítottnak kell tekinteni, hogy az e találkozók eredményeképpen létrejött kartellben részt vesz. […] [F]eltételezni kell az ellenkező bizonyításáig, hogy az érdekelt gazdasági szereplőket terheli annak bizonyítása, hogy a megállapodásban részt vevő, a piacon tevékeny vállalkozások a versenytársaikkal kicserélt információkat figyelembe veszik a piaci magatartásuk meghatározásakor. Fokozottan érvényes ez arra az esetre, ha az összehangolt magatartás rendszeres alapon és hosszú távon valósult meg.”[34]

[38] Az információcsere azt jelenti, hogy tényleges vagy potenciális versenytársak adatot vagy információt osztanak meg egymással, amely versenykorlátozó jelleg esetén főszabályként az összehangolt magatartás egy megvalósulása. Az EUMSz. és a Tpvt. nem definiálja, a Bizottság a 2023. évi Horizontális iránymutatás 6. fejezetében foglalkozik az információcsere meghatározásával.

[39] A 2023. évi Horizontális iránymutatás a korábbi 2011. évi iránymutatáshoz képest több ponton tágítja, illetve pontosítja az információcsere értékelésének kereteit. A 367. pont az „információ” fogalmát kiterjeszti: a nyers, nem rendszerezett digitális tartalmakra, az előfeldolgozott és validált adatokra, a manipulált adatokra, valamint bármely más, akár nem digitális információra is. Ezzel a fejezet hatálya a fizikai információmegosztásra és a digitális adatmegosztásra egyaránt kiterjed, a közös adattárakat is beleértve. A 368. pont a közvetett

információcsere csatornái közé kifejezetten felveszi a szolgáltatót, a platformot, az online eszközt és az algoritmust, valamint a honlapot és a sajtóközleményt. A fejezet alkalmazását a márkán belüli és a márkák közötti versenytársakra egyaránt előírja. A 369. pont a más horizontális együttműködési megállapodás keretében folytatott információcsere megítélését az objektív szükségesség és az arányosság követelményéhez köti, a MasterCard-ítéletre hivatkozva.[35] Az ezen túlterjeszkedő információcsere önálló értékelés tárgya. A 370. pont a vertikális összefüggésben folytatott információcsere csoportmentességének feltételeit rögzíti.[36]

[40] A megállapodás és az összehangolt magatartás az összejátszás két, intenzitásában eltérő formája. A megállapodáshoz elég az akarategyezség, az összehangolt magatartáshoz egyeztetés, piaci magatartás és okozati összefüggés kell; a semmisség – az uniós jogban az EUMSZ 101. cikk (2) bekezdése, a magyar jogban a Tpvt. 11. § (3) bekezdése és a Ptk. 6:95. §-a alapján – az összehangolt magatartást nem érinti, mert jogügyletet feltételez. A két fogalom nem zárja ki egymást, a magyar jog pedig mindkettőt a Tpvt. 11. § (1) bekezdésének egységes megállapodás-fogalma alá vonja.

3. 1. Összehangolt magatartás az uniós joggyakorlatban

[41] Az összehangolt magatartás klasszikus definícióját a Dyestuffs néven ismert ICI-ítélet[37] adta meg. A Bíróság szerint a fogalom célja, hogy a tilalom alá vonja a vállalkozások közötti koordinációnak azt a formáját, amely – anélkül, hogy a tulajdonképpeni megállapodás megkötéséig eljutna – a verseny kockázatait tudatosan a vállalkozások közötti gyakorlati együttműködéssel helyettesíti (64. pont).

[42] A Suiker Unie-ítélet[38] e definíció mögé a követelményrendszert is felállította. A koordináció és az együttműködés kritériumai nem követelik meg tényleges terv kidolgozását; azokat annak fényében kell érteni, hogy minden gazdasági szereplőnek önállóan kell meghatároznia a közös piacon követni kívánt politikáját (173. pont). Ez az önállósági követelmény nem fosztja meg a vállalkozásokat attól a jogtól, hogy észszerűen alkalmazkodjanak versenytársaik meglévő vagy várható magatartásához, de szigorúan kizár a versenytársak között minden olyan közvetlen vagy közvetett kapcsolatfelvételt, amelynek célja vagy hatása a versenytárs piaci magatartásának befolyásolása, vagy a saját elhatározott vagy tervezett piaci magatartás felfedése előtte (174. pont).

[43] Az Európai Bíróság az Anic ügyben[39] három, egymással összefüggő tételt fogalmazott meg. Elsőként megállapította, hogy egy kartell egységes és összetett jogsértésként is értékelhető, amelynek egyes elemei megállapodásnak, mások összehangolt magatartásnak minősülnek (112–114. pont). Másodsorban rögzítette, hogy a két fogalom részben eltérő elemeket tartalmaz, de nem összeegyeztethetetlenek egymással, ezért a Bizottságnak nem kell minden magatartást kizárólag az egyik vagy a másik kategóriába sorolnia (130–132. pont). Harmadszor, és gyakorlati szempontból talán ez a legfontosabb, az ítélet rögzítette az ún. Anic-vélelmet: az ellenkező bizonyításáig feltételezni kell, hogy az egyeztetésben részt vevő és a piacon továbbra is tevékeny vállalkozások figyelembe veszik a versenytársaikkal kicserélt információkat piaci magatartásuk meghatározásakor (121. pont). A vélelem az okozati összefüggés bizonyítását könnyíti meg, és így az összehangolt magatartás három konjunktív feltétele közül a harmadikat a versenyhatóság javára billenti.

[44] Az Európai Bíróság a T-Mobile ügyben[40] a fenti tételeket az információcserére alkalmazta. A Bíróság megerősítette, hogy az információcsere „ellentétesnek bizonyulhat a versenyjoggal, amennyiben az érintett piacon a bizonytalanság fokát csökkenti vagy megszünteti, amelynek következménye a vállalkozások közötti verseny korlátozása” (35. pont). Az ítélet rögzítette az Anic-vélelmet (51–53. pont), és kimondta, hogy a piaci szerkezettől függően akár egyetlen kapcsolatfelvétel is elegendő lehet ahhoz, hogy a vállalkozások összehangolják piaci magatartásukat, és a verseny kockázatai helyébe gyakorlati együttműködés lépjen (59–62. pont).

[45] A Dole-ítélet[41] ezt a gyakorlatot az árképzést megelőző információcserére vetítette ki. A Bíróság az önállósági követelményből kiindulva (119–120. pont) megismételte, hogy a bizonytalanságot csökkentő információcsere versenyellenes lehet (121. pont), és különösen versenyellenes célúnak kell tekinteni azt az információcserét, amely alkalmas a bizonytalanság megszüntetésére a tervezett piaci magatartás változtatásának időpontját, mértékét és módszereit illetően (122. pont).

[46] Az ítélkezési gyakorlat következetes ívet rajzol. Az ICI-ítélet definíciója szerint az összehangolt magatartás a verseny kockázatainak tudatos felváltása gyakorlati együttműködéssel; a Suiker Unie-ítélet ezt az önálló piaci magatartás követelményéhez kötötte. Az Anic-ítélet összekapcsolta a megállapodás és az összehangolt magatartás fogalmát, és vélelemmel könnyítette meg az okozati összefüggés bizonyítását. A T-Mobile- és a Dole-ítélet pedig kimondta, hogy a bizonytalanságot csökkentő információcsere – akár egyetlen alkalommal, és a fogyasztói árakkal való közvetlen kapcsolat nélkül is – cél szerinti összehangolt magatartás lehet.

[47] Megállapítható, hogy az uniós bíróságok a fentebb ismertetett Bayer ügyben a „megállapodás” oldalán jelölték ki a tényállás alsó határát, amelynek szimmetrikus párja a T-Mobile / Eturas-vonal, amely az „összehangolt magatartás” oldalán teszi ugyanezt.

[48] Az Eturas ügyben[42] megállapított tényállás szerint a litván E-TURAS online utazásfoglalási rendszer üzemeltetője rendszerüzenetet küldött a platformot használó utazási irodáknak, amelyben bejelentette az online értékesítésnél adható kedvezmények 3%-os felső korlátjának technikai bevezetését. A litván versenyhatóság a platformot használó irodákat összehangolt magatartás miatt szankcionálta. A kérdés az volt, vélelmezhető-e az irodák részvétele a jogsértésben az alapján, hogy tudomást szereztek az üzenetről.

[49] Az ítélet a 33. pontban rögzíti az egyeztetés és a piaci magatartás közötti okozati összefüggés vélelmét. A hallgatólagos hozzájárulás (tacit approval) vélelmét az Európai Bíróság a 42–45. pontok szerint úgy értelmezte, hogy ha bizonyított, hogy az iroda tudomást szerzett az üzenetről, vélelmezni lehet, hogy hozzájárult a benne foglalt versenykorlátozáshoz, ha nem határolódott el nyilvánosan tőle.

[50] Az ítélet értelmében a vélelem megdönthető „annak bizonyításával, hogy nyilvánosan elhatárolódott az összehangolt magatartástól, illetve jelentette azt a közigazgatási hatóságoknak. Az Európai Bíróság azt is kimondta a 47-48. pontokban, hogy „[…] az alapügyben szereplőkhöz hasonló sajátos körülmények között nem követelhető meg, hogy az utazási iroda elhatárolódási szándékát valamennyi olyan versenytársa tekintetében

kinyilvánítsa, amely címzettje az alapügyben szereplő üzenetnek, mivel valójában nem ismerheti ezeket a címzetteket. Ebben a helyzetben a kérdést előterjesztő bíróság elfogadhatja, hogy a rendszerfenntartóhoz intézett egyértelmű és kifejezett tiltakozás alkalmas arra, hogy megdöntse az említett vélelmet."

[51] Az ítélet jelentősége abban áll, hogy az Eturas a digitális platformokon keresztül közvetített („hub-and-spoke" jellegű) összehangolás alapügye: (i) a platformon keresztüli közvetett, egyoldalú kommunikáció is megalapozhatja az összehangolt magatartást; (ii) a tudomásszerzés bizonyítása a kulcs; (iii) az elhatárolódás követelménye a technikai környezethez igazítható.

3. 2. Összehangolt magatartás a magyar joggyakorlatban

[52] A magyar joggyakorlatban az uniós esetjog és a Bizottság Horizontális iránymutatásai a jogalkalmazás során irányadók, ugyanakkor a Kúria a BankAdat-ügyben kifejezetten soft law jellegűnek minősítette a horizontális iránymutatást, ami tehát nem kötelező, de az EUMSz. 101. cikk és a Tpvt. 11. § értelmezésénél figyelembe vehető.[43]

[53] Mindazonáltal a magyar versenyjog már jóval az Európai Unióhoz történő csatlakozás előtt, már a régi, 1990. évi LXXXVI. törvény alapján is az uniós jogi standardok szerint értelmezte az összehangolt magatartás fogalmát. A régi versenytörvény alapján kialakított joggyakorlat szerint „[n]emcsak a kifejezett vagy hallgatólagos megállapodások, hanem a versenytársak tudatosan összehangolt magatartása is tilos. A magatartások e tudatos összehangolására az érintettek közötti közvetlen kapcsolat hiányában is sor kerülhet; a lényeg az, hogy a versenytársak tudata találkozzék, azaz egymás magatartására tekintettel versenykorlátozóan alakítsák saját magatartásukat."[44]

[54] A magyar joggyakorlat a kezdetektől elhatárolta egymástól az összehangolt és a párhuzamos magatartást: „A párhuzamos magatartás - egymástól függetlenül - nem tiltott. Míg minden összehangolt magatartás párhuzamos magatartás is, nem minden párhuzamos magatartás egyeztetett."[45]

[55] A gyakorlat a következők szerint határolta el egymástól az összehangolt és a párhuzamos magatartást: „A párhuzamos magatartásnak racionális oka, közös gazdasági gyökere van, emiatt a piaci verseny résztvevői véletlen (spontán), azonos, vagy nagymértékben hasonló magatartást tanúsítanak, amelyre az azonos hatásmechanizmus okából kényszerülnek. Az összehangolt magatartás azzal valósul meg, hogy a verseny résztvevői egymásra figyelemmel, bár piaci helyzetük semmiképp sem tekinthető azonosnak, mégis azonos piaci magatartást tanúsítanak. Akkor bizonyított az összehangolt magatartás, ha az összehangolás hiányában az adott magatartás racionális ok nélküli, a piac logikája által nem alátámasztott, és életszerűtlen a létrejött állapot."[46]

[56] A GVH Versenytanácsa mindazonáltal elvi állásfoglalásában megalkotta saját meghatározását az összehangolt magatartásra. Eszerint „[ö]sszehangolt magatartásról akkor van szó, ha két vagy több vállalkozás egymással tudatosan együttműködik – anélkül, hogy egymással megállapodást kötnének – annak érdekében vagy azzal a hatással, hogy a verseny kényszerítő nyomásától megszabaduljanak, illetve azt enyhítsék. Az összehangolt

magatartásnak nem feltétele közös cselekvési terv részletes kidolgozása. Elegendő a versenytársak közötti olyan tudatos együttműködés, kapcsolatfelvétel, amelynek célja vagy hatása a versenytársak jövőbeli magatartásának befolyásolása, akár oly módon, hogy előttük egy vállalkozás felfedi jövőbeni piaci magtartását. Ezzel a magatartással a megállapodáshoz hasonlóan kizárják, vagy legalábbis jelentősen csökkentik a versenyfolyamatban benne rejlő, a szereplők egymástól független cselekvése esetén meglévő bizonytalansági tényezőt, mint a hatásos verseny mozgatórugóját."[47]

[57] A GVH Versenytanácsa 11.41. számú elvi állásfoglalásában (VJ/57/2007.) a következőképpen definiálta az információcserét: „Összehangolt magatartásnak minősül különösen a vállalkozás olyan összejövetelen való részvétele, amelyen a résztvevő vállalkozások jövőbeni piaci magatartásukra vonatkozó bizalmas információkat közölnek, cserélnek ki egymással, mivel a versenytársak tudomására hozott információkat azok szükségszerűen figyelembe veszik piaci magatartásuk meghatározásakor. A múltbéli adatok cseréje is bírhat ilyen hatással, ha azok nem minősülnek »történelminek«, ha közelmúltbeli adatok cseréjére kerül sor. A piacot jól ismerő szakemberek ezekből az adatokból meglehetősen nagy pontossággal meg tudják jósolni a többi piaci szereplő viselkedését."

[58] Az elhatárolódás követelményét a GVH már 2002-ben megfogalmazta, amikor is az Eturas ügy logikája szerint a versenykorlátozásról történő tudomásszerzést és az elhatárolódás hiányát a jogsértésben való részvételként értékelte. A Versenytanács 11.4. számú elvi állásfoglalása (VJ/13/2002.) szerint „[…] kifejezett elzárkózás bizonyítottsága hiányában mindazon vállalkozások részesei – esetlegesen különböző mértékben – a versenyellenes összejátszásnak, akik részt vesznek az ülésen, illetve akiknek tudomására jut versenytársuk bejelentése."

[59] A joggyakorlat összehangolt magatartásnak minősítette tehát, „ha egy bizonyos magatartás tanúsítása előtt az érintett vállalkozások közvetlen találkozót szerveznek, azon részt vesznek, és ott a közbeszerzési eljárás során tanúsított magatartások lehetséges módozatairól tárgyalnak és megállapodnak."[48]

[60] Ezen túlmenően a Kúria a végtörlesztési banki kartell ügyében kiemelte, hogy „[a]z a körülmény, hogy e kétoldalú megbeszélések időpontjában esetleg már nyilvános adatokból is ismert volt, hogy a kétoldalú megbeszéléseken résztvevő bankok nem folytatnak majd proaktív magatartást, nem jelenti azt, hogy e találkozók ne lettek volna jogsértőek. Az a körülmény ugyanis, hogy egy bank felsővezetője a másik bank felsővezetőjének megerősíti, hogy nem kíván a végtörlesztési időszakban versenyezni - ha csak a másik bank nem kezd el versenyezni - nem a már nyilvános aktuális magatartás közlése, hanem annak közlése, hogy ez a nyilvánosan megismerhető magatartás a jövőben sem fog változni. Ez pedig egyértelműen üzleti titoknak minősülő stratégiai információ."[49]

4. Egységes, komplex, folytatólagos jogsértés

[61] Az egységes, komplex és folyamatos jogsértés azt jelenti, hogy több versenyellenes cselekmény egyetlen jogsértésnek minősül. Ehhez az kell, hogy a cselekmények azonos, versenytorzító céljuk alapján egy átfogó terv részei és időben folyamatosak legyenek. Ilyenkor a jogsértő magatartás egyes elemei önmagukban is sértik a 101. cikket, illetve a Tpvt. 11. §-át,

mégsem kell őket külön-külön jogsértésként megállapítani. A Bíróság szerint ha a cselekmények átfogó terv keretébe illeszkednek, a felelősség a jogsértés egészében való részvétel alapján tudható be.[50]

[62] A kifejezés kettő, az uniós joggyakorlatban kimunkált fogalmat kapcsol össze:
- Egységes és folyamatos jogsértés (single and continuous infringement): az elemek az átfogó terv és a közös cél alapján tartoznak egy jogsértésbe.[51]
- Egységes és összetett (komplex) jogsértés: az egységes jogsértés egyes elemei megállapodásnak, mások összehangolt magatartásnak minősülhetnek, és a hatóságnak nem kell minden elemet kizárólag az egyik kategóriába sorolnia.[52]

[63] A GVH gyakorlata a két fogalmat összevonva „egységes, komplex, folytatólagos kartellről" beszél.[53] Az Alkotmánybíróság a 30/2014. (IX. 30.) AB határozatban nem tekintette alaptörvény-ellenesnek, hogy a versenyhatóság úgy alkalmazta az egységes, komplex, folytatólagos jogsértés fogalmát, hogy arra külön törvényi definíció nem született.

[64] Az egységes, komplex, folyamatos jogsértésnek a joggyakorlat alapján objektív és szubjektív ismérvei vannak. Az objektív elemek közé sorolható:
- Átfogó terv: ehhez nem szükséges ténylegesen megkötött „keretmegállapodás".
- Közös versenyellenes cél: a cselekmények ugyanazt a célt szolgálják.
- Azonos résztvevők: a résztvevők köre nagymértékben azonos.

[65] Szubjektív elemek döntik el, hogy egy vállalkozásnak betudható-e a jogsértés egésze. Két feltételnek kell teljesülnie:
- a vállalkozás saját magatartásával hozzá kívánt járulni a résztvevők közös céljaihoz;
- tudomása volt a többi résztvevő tervezett vagy tényleges magatartásáról, vagy azt ésszerűen előre láthatta, és kész volt vállalni annak kockázatát.[54]
- Kiegészítő körülmények: az egységet alátámaszthatja az érintett termékek közelsége, valamint az alkalmazott eszközök és mechanizmusok hasonlósága.[55]

[66] Az a vállalkozás, amely csak egyes elemekben vett részt, a szubjektív feltételek teljesülése esetén a jogsértés egészéért felel, más résztvevők magatartását is beleértve, a saját részvételének teljes időtartamára.[56] Amennyiben a szubjektív feltételek nem bizonyítottak, a vállalkozás csak azokért az elemekért felel, amelyekben közvetlenül részt vett, és azokért, amelyekről bizonyítottan tudomása volt.[57] A jogsértésben játszott kisebb szerep, illetve az, hogy a vállalkozás nem vett részt minden elemben, a jogsértés megállapítása szempontjából közömbös; ezt a jogsértés súlyának értékelésekor és a bírság kiszabásakor kell figyelembe venni.[58] A GVH ugyanezt rögzítette a végtörlesztési banki kartellügyben, továbbá azt is, hogy ha a vállalkozás egy elemben nem vett részt, de attól kifejezetten nem határolódott el, ez a passzivitás nem alapozza meg a jogsértés hiányának megállapítását [59]

[67] Az egységes, komplex, folyamatos jogsértés megállapításának gyakorlati jelentősége, hogy ezen minősítéssel a jogsértés egyetlen, folyamatos időtartamként kezelhető, ami az elévülés és a bírság időtartam-szorzója szempontjából lényeges. A hatóságnak nem kell minden egyes találkozót vagy cselekményt külön minősítenie. A résztvevők felelőssége ugyanakkor a szubjektív feltételek bizonyításához kötött.

[68] A magyar bírói gyakorlat rögzítette, hogy a Tpvt. az egységes és folyamatos magatartás fogalmát nem határozza meg, konjunktív feltételeiről nem rendelkezik. Ennek ellenére nem kifogásolható, hogy a GVH, „mint jogalkalmazó szerv - a közösségi jogra hivatkozással - ezt a fogalmat a versenyfelügyeleti eljárásba bevezesse, és annak feltételeit - a maga számára is kötelező jelleggel - előírja."[60]

[69] Ugyanakkor a magyar bírósági joggyakorlat az eddigi legnagyobb bírsággal záruló műtrágyakartell ügyében az egységes, komplex, folyamatos jogsértés megállapíthatóságát határok közé szorította, amikor a GVH új eljárásra utasítását – többek között – azzal indokolta, hogy „[…] a vertikális és horizontális ismérveket egyaránt felölelő jogsértés nem minősíthető döntően vagy nagyobb arányban csak az egyik ismérv szerint (a perbeli esetben horizontálisként) úgy, hogy emiatt a másik viszonylatra (a vertikálisra) alkalmazandó jog relevanciája elvész."[61]

[70] Az uniós joggyakorlat egyik legfrissebb döntésében az Európai Bíróság 2026. február 26-án szinte teljes egészében elutasította a légi árufuvarozási kartell résztvevőinek fellebbezéseit.[62] Ítéletében rögzítette, hogy az egységes és folyamatos jogsértésben való részvétel olyan időszakokra is megállapítható, amelyekre nézve közvetlen bizonyíték nem áll rendelkezésre, feltéve hogy e megállapítás objektív és egybehangzó valószínűsítő körülményeken alapul.[63] Ezen túlmenően kimondta, hogy egy vállalkozás olyan útvonalak tekintetében is felelősséggel tartozik, amelyeket maga nem üzemeltetett, ha saját magatartásával hozzá kívánt járulni a kartell valamennyi résztvevője által követett közös célokhoz, és tudomása volt a többi résztvevő által ugyanezen célok érdekében tervezett vagy megvalósított jogsértő magatartásokról.[64]

5. Következtetések

[71] Az EUMSz. 101. cikk (1) bekezdése és a Tpvt. 11. § (1) bekezdése egységes tilalmi rendszert alkot. A megállapodás, a társulási döntés és az összehangolt magatartás nem egymást kizáró kategóriák. A magyar versenyjogi szabályozás a versenykorlátozások joga területén az uniós dogmatika recipiense, de nem egyszerű másolata. A Tpvt. szövegezése önálló jogalkotói megoldás, az értelmezése azonban következetesen az uniós esetjogot követi.

[72] Ugyanakkor rögzítendő, hogy a gyakorlatban nem annyira az okoz nehézséget, hogy egy versenykorlátozó magatartást megállapodásnak vagy összehangolt magatartásnak kell-e minősíteni, hanem az, hogy cél vagy hatás szerinti versenykorlátozásként kell-e megítélni. A minősítés nem pusztán dogmatikai kérdés, mivel ez határozza meg a bizonyítás terjedelmét, és közvetve a jogsértés súlyának megítélését valamint a szankció mértékét is. Ezzel összefüggésben kiemelt jelentőséggel bír az is, hogy a feltárt jogsértés szankciója se túlságosan enyhe, se túlzó ne legyen. A túl enyhe szankció ugyanis éppen abba a hibába ejti a jogalkalmazást, amelyre Shakespeare Szeget szeggel című színművében Angelo figyelmeztet: „Ne madárijesztő legyen a törvény, / Mit kirakunk, hogy féljen a veréb, / De mert csak áll, áll: nemhogy félne tőle, / Még rája fészkel!"[65] A darab egésze ugyanakkor azt is megmutatja, hogy a túlzott szigor sem szolgálja a jog tekintélyét. A túl enyhe szankció madárijesztővé teszi a törvényt, a túl kemény pedig zsarnokivá.

[1] Adam SMITH: *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*, Roy H. CAMPBELL – Andrew S. SKINNER (szerk.), Oxford, Clarendon Press, 1976 (Glasgow Edition; reprint: Indianapolis, Liberty Fund, 1981), I.xi.p.10, 267.
[2] TÓTH Tihamér: „A 60 éves Római Szerződés versenyjogi rendelkezései: ami változott, ami nem, s ami kimaradt" *Iustum Aequum Salutare* 2018/2, 57–75. https://publikacio.ppke.hu/id/eprint/337/
[3] Kúria Kfv.38108/2016/26., Indokolás [123].
[4] NAGY Csongor István: *A kartelljog dogmatikai rendszere*, MTA doktori értekezés, Szeged, 2020, 13–14.
https://real-d.mtak.hu/1327/7/dc_1805_20_doktori_mu.pdf
[5] TÓTH Tihamér: Opponensi vélemény Nagy Csongor István „A kartelljog dogmatikai rendszere" című MTA doktori dolgozatáról, Budapest, 2021. november 8., 3. pont c) alpont („Terminológiai kérdések"), [4–5.]
https://real-d.mtak.hu/1327/10/T%C3%B3th%20Tiham%C3%A9r.pdf
[6] A Bizottság közleménye — Iránymutatás az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikkének a horizontális együttműködési megállapodásokra való alkalmazhatóságáról (2023/C 259/01), HL C 259., 2023. július 21., 1.
[7] BOYTHA Györgyné – TÓTH Tihamér (szerk.): *Versenyjog*, Budapest, PPKE JÁK, 2010, 113.
https://jak.ppke.hu/uploads/collection/344/file/Versenyjog_2010_secure.pdf
[8] GVH Versenytanács 11.3. számú elvi állásfoglalása, VJ/145/2001.
[9] GVH Versenytanács 11.47. számú elvi állásfoglalása, VJ/3/2008.
[10] GVH Versenytanács 11.33. számú elvi állásfoglalása, VJ/26/2006.
[11] GlaxoSmithKline-ítélet, T-168/01, T:2006:265, 66–70. pont.
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:62001TJ0168
[12] Fővárosi Ítélőtábla 2.Kf.27.260/2011/13., Vj-57/2007.
[13] Kúria Kfv.II.37.370/2012/5., Vj-89/2003.
[14] Fővárosi Bíróság 2.K.31.674/2004/5., Vj-34/2003.
[15] Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 5.K.30.840/2014/9., Vj/121/2009.
[16] Bayer-ítélet, T-41/96, T:2000:242, 67–69. pont. Megjegyzés: az Európai Bíróság a C-2/01 P és C-3/01 P sz. alatti eljárásban helybenhagyta; a magyar fordítás forrása: VÁRNAY Ernő – PAPP Mónika: *Az Európai Unió joga*, Budapest, KJK-Kerszöv, 2005, 561.
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:61996TJ0041
[17] Volkswagen-ítélet, C-74/04 P, C:2006:460, 35–39., 43–46. pont.
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:62004CJ0074
[18] Brasserie Nationale-ítélet, T-49/02–T-51/02, T:2005:298, 119. pont.
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:62002TJ0049
[19] Bayer-ítélet, C-2/01 P, C-3/01 P, C:2004:2, 102. pont. A magyar fordítás forrása: VÁRNAY–PAPP (19. j.) 562.
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:62001CJ0002
[20] DaimlerChrysler-ítélet, T-325/01, T:2005:322, 83–84. pont.
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:62001TJ0325
[21] DaimlerChrysler-ítélet, T:2005:322, 199–200. pont.
[22] Bayer-ítélet, T:2000:242.
[23] Bayer-ítélet, C:2004:2.

[24] A Tanács 1/2003/EK rendelete (2002. december 16.) a Szerződés 81. és 82. cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról, HL L 1., 2003.1.4., 1–25.
[25] Legfelsőbb Bíróság Kfv.IV.37.258/2009/8., Vj-21/2005.
[26] GVH Versenytanács 11.1. számú elvi állásfoglalása, VJ/145/2001.
[27] Fővárosi Ítélőtábla 2.Kf.27.347/2006/5., Vj-74/2003.
[28] Fővárosi Ítélőtábla 2.Kf.27.052/2007/22., Vj-138/2002.
[29] Fővárosi Bíróság 2.K.36.444/2000/6., Vj-97/2000.
[30] GVH Vj-27/2003/16. határozat.
[31] Legfelsőbb Bíróság Kfv.IV.39.399/2007/28.
[32] A Bizottság közleménye — Iránymutatás az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikkének a horizontális együttműködési megállapodásokra való alkalmazhatóságáról (2023/C 259/01), HL C 259., 2023. július 21., 1.
[33] Anic-ítélet, C-49/92 P, C:1999:356, 118. pont.
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:61992CJ0049
[34] Degussa-ítélet, T-279/02, T:2006:103, 132–134., 136. pont.
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:62002TJ0279
[35] MasterCard-ítélet, C-382/12 P, C:2014:2201, 89. pont.
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:62012CJ0382
[36] A Bizottság (EU) 2022/720 rendelete (2022. május 10.) az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikke (3) bekezdésének a vertikális megállapodások és összehangolt magatartások csoportjaira történő alkalmazásáról, HL L 134., 2022.5.11., 4.
[37] ICI-ítélet, 48/69, C:1972:70, 64. pont.
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:61969CJ0048
[38] Suiker Unie-ítélet, 40/73–48/73, 50/73, 54/73–56/73, 111/73, 113/73 és 114/73, C:1975:174, 173–174. pont.
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:61973CJ0040
[39] Anic-ítélet, C:1999:356.
[40] T-Mobile Netherlands-ítélet, C-8/08, C:2009:343.
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:62008CJ0008
[41] Dole-ítélet, C-286/13 P, C:2015:184.
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:62013CJ0286
[42] Eturas-ítélet, C-74/14, C:2016:42.
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:62014CJ0074
[43] Kúria Kf.VI.38.305/2018/21.
[44] Fővárosi Ítélőtábla 2.Kf.27.212/2003/17., Vj-185/1994.
[45] Fővárosi Ítélőtábla 2.Kf.27.212/2003/17., Vj-185/1994.
[46] Fővárosi Ítélőtábla 2.Kf.27.360/2006/29., Vj-27/2003.
[47] GVH Versenytanács 11.9. számú elvi állásfoglalása, VJ/114/2002.
[48] Fővárosi Ítélőtábla 2.Kf.27.798/2006/7., Vj-74/2004.
[49] Kúria Kfv.III.37.582/2016/16., Indokolás [196].
[50] Coppens-ítélet, C-441/11 P, C:2012:778, 41. pont.
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:62011CJ0441
[51] Aalborg Portland-ítélet, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P és C-219/00 P, C:2004:6, 258. pont.
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:62000CJ0204
[52] Anic-ítélet, C:1999:356, 112–114. és 130–132. pont.

[53] GVH Versenytanács 11.57. számú elvi állásfoglalása, VJ/74/2011.
[54] Coppens-ítélet, C:2012:778, 42. pont, amely az Anic-ítélet (C:1999:356) 87. és 203. pontjára, valamint az Aalborg Portland-ítélet (C:2004:6) 83. pontjára hivatkozik.
[55] GVH Versenytanács 11.45. számú elvi állásfoglalása, VJ/69/2008.
[56] Coppens-ítélet, C:2012:778, 42–43. pont.
[57] Coppens-ítélet, C:2012:778, 45. pont, amely az Anic-ítélet (C:1999:356) 90. pontjára és az Aalborg Portland-ítélet (C:2004:6) 86. pontjára hivatkozik.
[58] Coppens-ítélet, C:2012:778, 45. pont, amely az Anic-ítélet (C:1999:356) 90. pontjára és az Aalborg Portland-ítélet (C:2004:6) 86. pontjára hivatkozik.
[59] GVH Versenytanács 11.57. számú elvi állásfoglalása, VJ/74/2011.
[60] Fővárosi Ítélőtábla 2.Kf.27.271/2011/9., Vj-130/2006.
[61] Fővárosi Törvényszék 105.K.706.686/2021/13 8., Indokolás [102].
[62] Az Európai Unió Bíróságának 21/26. sz. sajtóközleménye (Luxembourg, 2026. február 26.): Judgments of the Court in Cases C-367/22 P | Air Canada, C-369/22 P | Air France and Others.
[63] Air France-KLM-ítélet, C:2026:120, 181–183. pont.
[64] Air Canada-ítélet, C:2026:116, 153–154., 161. és 166. pont. A 166. pont szerint Air Canada felelőssége az általa ki nem szolgálható útvonalakért nem közvetlen, hanem közvetett részvételén alapul.
[65] William SHAKESPEARE: *Szeget szeggel*, ford. MÉSZÖLY Dezső, II. felvonás, 1. szín, Magyar Elektronikus Könyvtár, https://mek.oszk.hu/00400/00493/00493.htm